www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئەۋلاد گۇرۇپپىسى

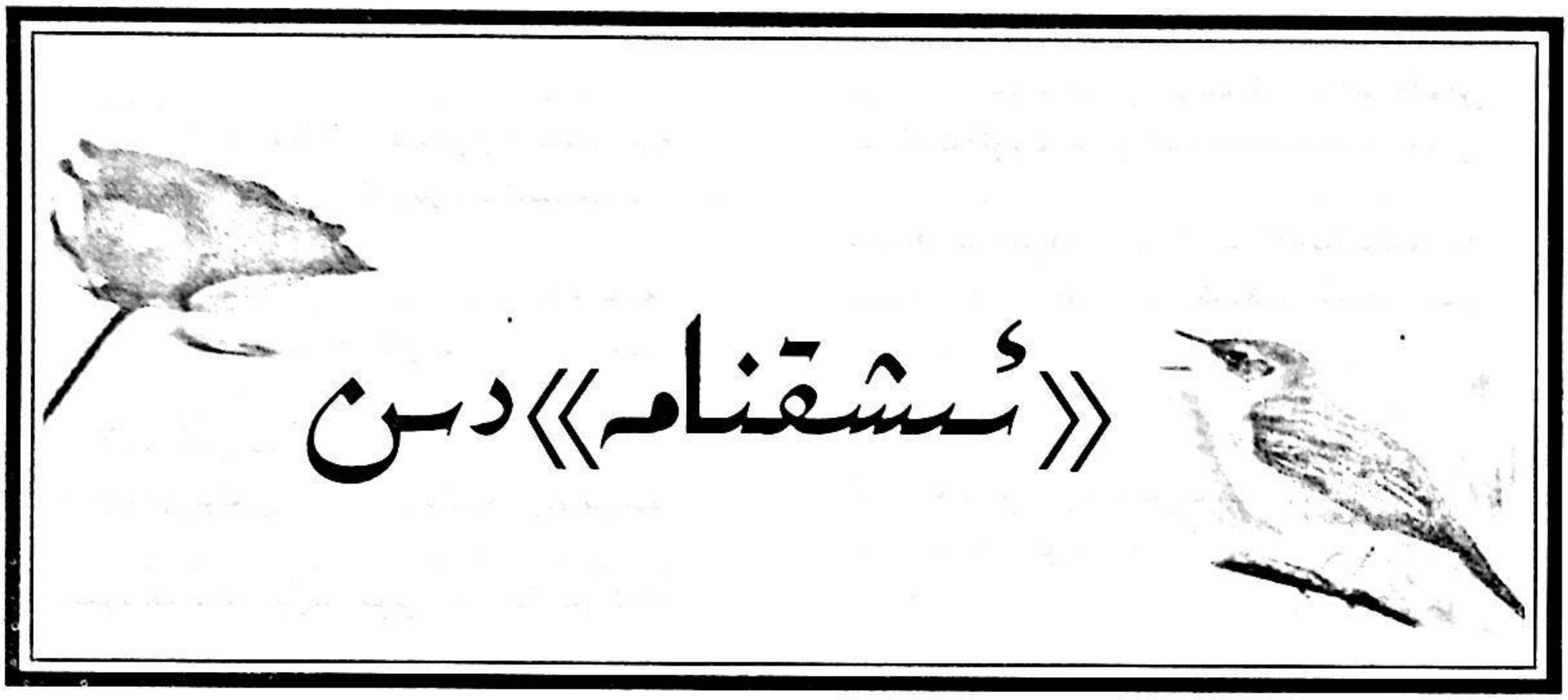
«ئىشقنامە»دىن

ئابدۇخالىق قازى قاسىرىي

نەشرگە تەييارلىغۇچى: مەتقاسىم ئەكرەم

نەشرگە تەييارلىغۇچىدىن: قاسىرىي ـ شائىرنىڭ تەخەللۇسى بولۇپ، ئىسمى ئابدۇخالىق قازى ئابدۇجەلىل قازى ئوغلىدۇر. ئۇ 1917 ـ يىلى گۇمىنىڭ قوشتاغدا قازى ئائىلىسىدە تۇغۇلغان. ئىلگىر ـ ئاخىرى بولۇپ 17 يىل ئىلىم تەھسىل قىلغان. ئۇنىڭ دادىسى ئابدۇجەلىل قازى ئاخۇنۇم ياخشى تەبىئەتلىك، ئەخلاقلىق زات بولۇپ، تەجەللىي، ھافىز ئاخۇنۇم كىلىياڭ (شائىر)، ئىسكەندەر ئاخۇنۇم مۇدەررىس، ئىسمائىل ھاجى (شائىر)، تۆمۈر ھاجى (شائىر) قاتارلىق ئالىم ـ مۆتىۋەرلەر بىلەن قويۇق ئىجتىمائىي، ئىلمىي مۇناسىۋەتلەردە بولغان.

قاسىرىي دادىسىنىڭ تەۋسىيىسى بويىچە ئىسكەندەر ئاخۇنۇم (ئىسمائىل ھاجىنىڭ دادىسى)نىڭ ھۇزۇرىدا تەربىيە ئالغان. ئۇ كەمتەر، پاك ـ دىيانەتلىك كىشى بولۇپ، ئۇنىڭ بىزگە ئايان بولغان ئەسەرلىرى ئۆز قەلىمى بويىچە ساقلانغان «ئىشقنامە» دەپتىرىدىكى بىر قىسىم شېئىرلاردۇر.

بىۋەفا يار ھەققىندە

بىۋەفا يار ئىشقىدا بولدى خەراب ھالىم مېنىڭ،
رەھم ئېتىپ ھالىم سوراپ بەرمەس جەۋاب يارىم مېنىڭ.

يۈزىدۇر شەمسۇقەمەر سۆزلەرى شەھدۇ شەكەر،
كۆيدۇرۇپ ئەمدى جىگەر ئول ماھى تابانىم مېنىڭ.

ساچلارى سۇنبۇل ئېرۇر، لەبلەرى بىر گۇل ئېرۇر،

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

كويىده يىغلاب يۈرۈر خۇرشىدى يارانىم مېنىڭ.

كىرفىكى ئېرۇر مىژگان قاشلارى قەلەم ياڭلىغ،
ئەل ئىچره بولۇب داڭلىغ ئول يار سۈلتانىم مېنىڭ.

دەردى ھىجراندىن قۇتۇلسام يا قوشۇلسام يارىغه،
بۇ ئۇمىد تەتۇرچه بولدى، ئەي يارى جانانىم مېنىڭ.

نه بەلالىق كۈن ئىدى كۆردۈم يۈزۈڭ خۇرشىدىنى،
ئاي خىجىل بولغان يۈزۈڭگه ئاھ ئىله زارىم مېنىڭ.

قاشىرىيغه باقسه يارىم خۇش نەۋا سۆزلەر ئىله،
چۈن تەسەددۇق ئەيلەيىن گەر بولسا يۈز جانىم مېنىڭ.

مەھبۇب بىلەن ئايرىلغان ھەققىنده

تولا ئەفسۇس يېرىم ئەمدى يارىم ئايرىلۇپ كەتتى،
گۈل غۇنچىدەك ئاچىلغان گۈللارىم توزۇپ كەتتى.

مەقسەدكه يېتەي دەپان يولىغه قاراپ تۇرسام،
ئۇ چىرايلىق بۇلبۇلۇم ماڭا باقماي ئۇچۇپ كەتتى.

قاشىمدا داۋام تۇرسا قەدرىنى بىلەلمەيمەن،
نه قىلسام ۋەسل بولغايمەن جەمالى قايرۇلۇپ كەتتى.

ئەجەب يۈرەكى قاتتىغ نېچۈكدۇر كەلمەدى رەھمى،
يىغلاماي قانداغ قىلاي مېنى ۋەيران قىلىپ كەتتى.

كى مەن تەييار قىلىپ مۇنداً مۇھەببەت مەي ئىچەي دېسەم،
مۇھەببەت جاملىرى شۇنداغ تولغاندا سۇنۇپ كەتتى.

قېنى غېرىپ، قېنى سەنەم، قېنى يۈسۈپ زۇلەيخا ھەم،
بۇ ئاشىقلار ئۆلۈپ كەتتىكى، نەۋبەت بىزلەگه يەتتى.

يا بۇسه قىلمىدى يارىم قۇچاققا ئالمادى بارىم،
كى بىزنى تاشلابان كەتتى باشىمغه غەم تولۇپ يەتتى.

ياردىن جۇدا بولغان زامان ھالىم بەتەر بولدى يامان،
ئۆز يۇرتۇم دېگەن بىلەن غېرىپلىق ماڭا يەتتى.

كى ھەردەم سۆزلەسه ياريم ۋەسفىڭىز تۆگەپ قالماس،
مېنىڭ كۆڭلۈم ئەجەپ بۇزۇلۇپ مەفكۇرەم ئۇچۇپ كەتتى.

مېنىڭ ئىسمىم قاسىرىي زار، يار ئالدىدا بولدۇم خار،
كەلمەسه ماڭا رەھمى تىرىكلىكىم تۆگەپ كەتتى.

مەھبۇب ھەققىنده

ئەزىز جاندىن لەزىز بىلدىم يۈرەكته يار دىلدارى،
جەمالىڭ شۆئله ئۇرۇپ تۇرسا كۆيۈرمەن ھەر زامان بارى.

كى مەھبۇب بولسالار نايار بۇ يەڭلىغ بولماغاي ھەرگىز،
كۆزۈمدىن ئاقىزىپ ياشىم ھەر زەمان قىلىپ جارى.

يۈرەك باغرىمنى ھەم داغلاپ فىراقىڭ ئوتىدا يىغلاب،
يۈرۈرمەن ھەرقايان يوقلاپ سېنى ھەم ۋەفادارى.

بۇزەمانه كەج رەفتار مۇيەسسەر قىلمايىن دىلدار،
نىگارىم ئالدىدا بىزنى قىلدىلار ئەجەب خارى.

زىيارەت بىرله ھەم يەتسەك كى مەئشۇق ۋەسلىغه بىز ھەم،
ئۇمىدىم بولماغاي زايئ كېلۈرلار ھەرزەمان يارى.

پەرىدەك قەماتى بىرله يىلاندەك تولغانىپ ماڭسا،
كى مەنده قالمايىن تاقەت ھەرقاچان قىلىپ زارى.

قاسىرىي سىفاتىڭنى يازارمەن قانچه تىل بىرله،
نه ھەددىم بار مېنىڭ ئەمدى ۋەسل ئۇچۇن قىلىڭ چارى.

جۇدالىق ھەققىنده

نەخۇش بولغاي نىگارىم بىرله يۈرسەم دەھر باغدا،
شەكەردەك لەبلەرىگه سۆيسەمۇ بولسام قۇچاغدا.

لەبدىن سۆز چىقار بولساكى ئوخشه تۇتى يا بۇلبۇل
كىمىكى ئاڭلاسا سۆزىنى تۇتغاي قۇلاغدا.

نەكۇن ئېردىكى ھۇسنىنى كۆرۈپ يۈرەككه ئوت تۇشكەن،

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

كۆيۈپ كۈل بولدۇمۇ قالدىم مۇھەببەتنىڭ ئوچاغىدا.

يېڭى ئايدەك ئېگىلگەن قاشلارنى ئۇنتۇيالمايمەن،
كۆرۈپ سۆيسەم ئەگەر قاشىغە قولۇم بولسا قۇلاغىدا.

ۋىسالىدە ياشاپ تۇرغاندا غەمدىن پاك ئىدى كۆڭلۈم،
جۇدا بولدۇمكى غەم باستى نە بولغايمەن ئاياغىدا.

پەرىزاددەك جەمالى فەرىشتە خۇيلىرى ھەردەم،
تەسەۋۋۇر ئەيلەبان ھەم جىلۋە قىلدى قەلب باغىدا.

سەنۇبەر قامەتى بىرلەن يىلاندەك تولغانىپ ماڭسە،
دېگەن ئەردىم تەسەددۇق ئەيلەيىن جانىم ئاياغىدا.

لىغىلداپ سىينەسىدە ئالمە ياڭلىغ تۇرسا پىستانى،
ئونۇتمايمەن يۇرەكمنى ياقىپ ياتقان قۇچاغىدا.

ئەجەب خۇشبۇي ئىدى بۇيى مىسالى مۇشك يا ئەنبەر،
پۇراتسا بۇۋىنى بىردەم داۋام تۇرغاي دىماغىدا.

ئىكى زۇلفى بىلەن ساچىغە باغلانغان يۇرەك باغرىم،
نىجات بولغايمۇ يا تۇرغايمۇ زۇلفى ساچى باغىدا.

قاسرىي ئىشق سەۋداسىدا كۆرگەن كۈلپىتى بىھەد،
نىگارىنى تېپىپ ئەمدى ياشار خۇش دەھر باغىدا.

سالام ھەققىدە

مىھرىبان شەھرىن يارىمغە ھەر نەپەستە يۈز سالام،
قىل خۇدا يا، مېنى دايىم ھەم كەلامۇ ھەم سالام.

كۆرمەسۇن دۇنيادا مەندەك دەردى ھىجران ھېچ كىشى،
بەلكى زىيجان كۆرمەسۇن ئەسلا جۇدالىق ۋەسسالام.

ئىززەتۇ ھۇرمەتكە لايىق ئايۇكۇندەك يارنى،
ئىككى ئالەم قىل ئەزىز ھەم جايىنى دارەسسالام.

گەر كىشى بولماي جۇدا بىلمەس ۋىسالنىڭ قەدرىنى،
ھىجرىدە كۆيگەننى يارى بىرلە قىلغىل ھەم سالام.

دەردىنى ئىزھار قىلمىشقە دەردى تارتقانلار كۆپ،
لېيك مەندەك دەرد تارتقان يوق دۇ ئالەم ۋەسسالام.

ھەجر دەردىدىن ماڭا سەبر ئەيلەمەك بولدى مەھال،
غەم دىلىمدىن نەم كۆزۈمدىن خالىي ئەرمەس سۇبھۇ شام.

ئاھ يۇرەكتۇ ئاھ جەگەر ئاھ تەن ھەم ئەئزالەرىم،
يوق ئىلاجىم ئىزدەسەم رۇمۇ بۇخارا، مىسرۇ شام.

گەر قوشۇلسام خانۇمانىمغە جۇدالىقتىن چىقىپ،
مەرھەبا بولغاي ماڭا شەكسىزكى چۇن دارەسسالام.

كىم جەھاندىن خانۇمانى بىرلە ئۆتكۈزسە ھەيات،
دەۋلەتى شاھ شەئنىدۇر تەك ئەمەسدۇر خاسۇئام.

يۇسۇفى كەنئانۇ قىرىق يىل بولدى يەئقۇبدىن جۇدا،
ئاخىرى بولدى ئىكۆيلەن ھەم كەلامۇ ھەم سالام.

ئەمدى نۇسرەتگە قاراپ تۇر، ئەي قاسرىي قىلماغىل،
خانۇمانىڭ بىرلە دىيارىڭغە يېتەرسەن ۋەسسالام.

سەپەتى مەھبۇب ھەققىدە

يېڭى ئايدەك ئەگمە قاشىڭ قەسد ئېتۇر جانىم مېنىڭ،
بىر كۆرۈپ بولدى كەماندەك سەرۋى رەفتارىم مېنىڭ.

تىيرى مژگانىڭ كېلىپ تەگدى يۇرەكنىڭ باغىگە،
ساق يۇرەك مەجرۇھ بولۇپ، بولدى رەۋان قانىم مېنىڭ.

نەبەلالىق كۈن ئىدى كۆردۈم يۇزۇڭ خۇرشىدىنى،
ئاي خىجىل بولغان يۇزۇڭغە ئاھ ئىلە زارىم مېنىڭ.

سەيد قىلدى مۇرغى دىلنى چەشمى شەھلا نازەنىن،
زار يىغلاپ كۆزدىن ئاقتى ياش ئىلە قانىم مېنىڭ.

لەئلى لەبىڭ ئاستىدە كۈلدى كۆرۈندى تىشلارى،
دۇررى دەندانىغا كۆكسۈمدىن چىقۇر ئاھىم مېنىڭ.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

مۇردەلەرنى تىرگۈزۈر ئىيسا كەبى گۇفتار ئىلە،
چۇن تەساددۇق ئەيلەيىن گەر بولسە يۇز جانىم مېنىڭ.

سىينەسىدە تەبرەنىپ تۇرغان ئانارىنى كۆرۈپ،
ئالدىدا رەقىس ئەيلەسەم چىققاي كۆيۈڭ ئاھىم مېنىڭ.

بىر كۆرگەن مەھبۇب ھەققىدە

يول يۇرۇپسەن سىلكىنىپ، ئەي نازەنىن، ئىنسانمۇ سەن،
بىلمەدىم ئەسلىگىنى مەن، جەننەتەكى رىزۋانمۇسەن.

بىر قاراپ چىھرىگە كۆيدى دىل تەنۇ باغرىم يەنە،
ئالەم ئىچرە بىر ئىكەنسەن، ھۆرمۇسەن غىلمانمۇ سەن.

تۇرغان ئورنۇڭدىن كېلۇر ئەترۇ ئىپار، ئەنبەر بۇيى،
بىلمەدىم ئەنبەرمۇسەن، سۇنبۇلمۇ سەن، رەيھانمۇسەن.

ھەق ياراتمىش ھۇسنىدە تەنھا سېنى، يوقدۇر يەنە،
بىر كۆرۈپ ھەيرەتدە قالدىم يۇسۇفى كەنئانمۇسەن.

فۇرقەتىگدە كۆيسەم ھەم بولسام ئادا چارەڭ نېمە،
سۇزىشى دەردىمغە دەرمان قىلغالى لوقمانمۇسەن.

قايسى مەقسەتدە ئۆزۇڭنى ئاشكارە ئەيلەدىڭ،
بارچەنى ئوتۇڭدا ۋەيران ئەتكەلى نەيرانمۇسەن.

كىمكى بىر كۆرسە سېنى مەستانە بولماي نە بولۇر،
تەشنە بولغان مەستلەرگە شەربەتى رۇممانمۇسەن.

ئىككى ئالەم ئىككىمىز بىر بولساقۇ بولماي جۇدا،
تەن بىلەن قانىمغە تەن ـ جان قوشقالى جانانمۇسەن.

چۇن مەسىھ گۇفتارئىلە مۇردە دىلىمنى تىرگۈزۈپ،
غۇنچەدەك ئاچىلدۇرۇشقە شائىرى سۇبھانمۇسەن.

خۇلقۇ خۇيۇڭ ھەم فەرى چېھرىگە تەھسىن ئاپەرىن،
تەلمۇرۇپدۇر قاسىرىي، بەرگىل جەۋاب ئىنسانمۇ سەن.

مەھبۇب ھەققىدە

دىلبەرنى كۆرۈپ ۋەقتىدە ھەيرانە بولۇپمەن،
ئىشقىدە كۆيۈپ شەمئىدە پەرۋانە بولۇپمەن.

ئاسان كۆرەنۇپ ئەمدى قالىپمەن بۇ بەلاغە،
ۋەسلىگە قاراپ ھەجرىدە ۋەيرانە بولۇپمەن.

نەكۇن ئىدىكى ھازىرغىچە ئەقلىمنى تاپالماي،
سەرگەشتە بولۇپ كويىدە مەستانە بولۇپمەن.

يار ئىلكىدىكى مەينى ماڭا بەرسە نە بولغاي،
جامىمنى تۇتۇپ ئىشىكىدە دۇئانە بولۇپمەن.

دىلبەر يولىدە بولدى سۆزۈم تەلخىۋۇشىرىن،
ھەريانە يۇرۇپ ئارقادە ئەفسانە بولۇپمەن.

دەردىمنى كىشى بىلمەسە دەپ سىرنى ياشتۇردۇم،
قۇدرەتسىز ئولۇپ ئىشقىدە يىگانە بولۇپمەن.

دىلبەر بىلە ھەمخانە بولۇپ يۇرسەم ئىدىم مەن،
ئەفسۇسكى ئەجەب دەشتىدە گىريانە بولۇپمەن.

دىلبەر ماڭا گەر سۇنسا ئىدى دەستى شىفانى،
دەردىم تۇگەسە ئالدىدا دەرمانە بولۇپمەن.

يارىنىڭ يۇرەكى تاشدىن ئىكەن كەلمەدى رەھمى،
قانداق قىلايىن ئوتىدا بىريانە بولۇپمەن.

ئەي قاسىرىي شۇكۇھ ئەيلەمە دىلبەر ئوتىدىن،
ھالىڭغە قاراپ قەلبىدە سۇزانە بولۇپمەن.

يەنە مەھبۇب ھەققىدە

تولان ئايدەك جەمالىڭغە نەزەر سالمايدىغان كىم بار،
سېنى كۆرگەندە ئەقلۇ ھۇشىدىن كەتمەيدىغان كىم بار.

سېنى كۆرگەن كىشى رەڭگى سارىخ ياكى قىزىل بولماي،
يۇرەك دەردىنى ئېيتماقتا كى لال بولمايدىغان كىم بار.

جەھاندا سەن كەبى ساھىب جەمال ئىزلەپ تاپىلمايدۇ،
سېنىڭ ھۇسنۇڭغە تەھسىن ئافىرىن قىلمايدىغان كىم بار.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

زېھى ھۈسنۈڭغە زار ئولدۇم تاپارمەنمۇ ۋىسالىڭنى،
كېچە چۈغدەك كەبى نالەيلىسەم بىلمەيدىغان كىم بار.

چىرايىم كەھرەبادەك سارغايىپ بولدى تېنىم لاغەر،
چىرايىمدىن يۈرەكنىڭ دەردىنى بىلمەيدىغان كىم بار.

يۈرەكنىڭ دەردىنى باشىدىن ئاياغ ئېيتماققە قۇدرەت يوق،
ئەگەر ئەندەك بايان قىلسام قۇلاق سالمايدىغان كىم بار.

سېنىڭ دەردى فىراقىڭنى يازىپ قىسسە ئېيلەسەم مۇنده،
ئانى دۇنيا بويۇنچە داستان قىلمايدىغان كىم بار.

يېڭى باغنىڭ گۈلى ئۆز بەرگىدىن بولسا جۇدا مەيلى،
ۋەلى زىيجان جۇدا بولسا فىغان قىلمايدىغان كىم بار.

خەلايىق بىلمەسۇن دەپ قانچە دەردىمنى نىھان ئەتسەم،
ئاقىپ تۇرغان كۆزۈمنىڭ ياشىدىن بىلمەيدىغان كىم بار.

يۈرەك دەردىغە تاقەتسىز بولۇپ ئاھۇفىغان ئەتسەم،
خۇدادىن باشقىغە نالەيلىسەم تىڭشايدىغان كىم بار.

قاسىرىي يارنىڭ كويىدە كۆڭلۈڭ بولماسۇن خەستە،
مۇشەققەتسىز يېتەرسەن يارغە يەتمەيدىغان كىم بار.

مەھبۇبنى ياد قىلغان ھەققىندە

نىگارىمنىڭ ئولۇغ خىسلەتلەرىن ياد ئەتمەسەم بولماس،
جەمالىغە قاراپ غەملىك دىلىم شاد ئەتمەسەم بولماس.

جۇدالىقده تېنىم سۇلدى كۆيۈپ كۆڭلۈم ئەدا بولدى،
مۇرەككەب دەردلەرىمدىن ئالدىده داد ئەتمەسەم بولماس.

نىگارىمنى قاچان كۆرسەم شۇ چاغده سەھت ئولۇر دەردىم،
ۋىسالىده تۇرۇپ ئۇمرىمگە بۇنياد ئەتمەسەم بولماس.

فىراقىده قۇرۇپ قالغان جەسامەت ئۇستىخۇانىمگە،
لەتافەتلىك نىگارىم لۇتفىسىن زاد ئەتمەسەم بولماس.

دىلۇ باغرىمنى دىلبەر زۇلفىغە بەند ئەيلەگەن ئەردى،
ئاياغىده تۇرۇپ دامىدىن ئازاد ئەتمەسەم بولماس.

فىراقىڭ ئاستىده ئۇممىد ئۇزۇپ كۆڭلۈم خەراب ئولدى،
تەسەللى خاتىر ئېلەب كۆڭلۈم ئاباد ئەتمەسەم بولماس.

نىگارىم ھەققىده ھەر كۈن دىلىمده مىڭ ھەۋس ئوينار،
ۋەلىكىن كۆڭلىنى ئالماقغە ئامال ئەتمەسەم بولماس.

قەسىرى تالىئىڭنىڭ شۇملىقى ياردىن جۇدا بولدۇڭ،
دۇئا بىرله سېنىڭ نەھىڭنى بەرباد ئەتمەسەم بولماس.

تۇغقانلاردىن ئايرىلغان ھەققىنده

ئەقرەباۋۇ ئاشنالار قاشىده تۇرغۇم كېلۇر،
ئاستانىده تۇرۇپ خىزمەت ئادا قىلغۇم كېلۇر.

تۇتى ياڭلىغ لەبلەرىدىن دۇررى گەۋھەر تاشلاسە،
گەنجى دىلده تۇرغۇزۇشقا چىن قۇلاق سالغۇم كېلۇر.

ئەقرەبالەر يازمىشى بولدى دىلىمغە نۇشدار،
ئەمدى مەن غەمدىن چىقىپ كۆڭلۇمنى شاد ئەتكۇم كېلۇر.

بەختىمە ۋاژگۇنلىشىپ بولدۇم جۇدا ئەھبابدىن،
ئەمدى مەن شامۇ سەھەر ئاھۇ ـ فىغان قىلغۇم كېلۇر.

ئاھۇ ئاھۇ، ئاھۇ ئاھۇ رەبى ئاھۇ ئاھۇ ئاھ،
دادگەر ئالدىده يىغلاب ئاھۇ زار ئەتكۇم كېلۇر.

ئاھ يۈرەكۇ ئاھ جەگەر، ئاھ تەن، ھەمە ئەئزالەرىم،
چارەگەر مەشرىقدەدۇر ئىزدەپ بارىپ تاپقۇم كېلۇر.

دەردى ھىجرانده سۇنۇق قەلبىمگە تۇشتى زەنگى غەم،
غەمزەدانىڭ ۋەسلىگە يولغە رەۋان بولغۇم كېلۇر.

مەندەكى نۇقسان ئىلە ئەيبۇ خاتا ئەفۋى ئۇچۇن،
ئالدىدا ئۇچلاپ ياقام گىريان ئىلە تۇرغۇم كېلۇر.

مەھرەمى رازى دىلىمغە بارچەلەر ئەغياردۇر،
غەمزەدانى تاپمايىن سىرنى نىھان تۇتقۇم كېلۇر.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ئەقرەبايىم خانمانىم ئاشنا بىرله دىيار،
خاتىرىمدىن كەتمەدى ئەمدى يۈرەك يايغۇم كېلۈر.

داد ئايتسا قاسىرىي گەر ئەمدى ھەرگىز قىلما غەم،
مەرھەباۋۇ مەرھەبا دەپ خۇش غەزەل ئايغۇم كېلۈر.

بىر كۆرگەن مەھبۇب ھەققىندە

كۆرۈپ مەھبۇب جەمالىنى دىلىم بولدى بىقارار،
قايتا كۆرسەم ئەمدى مەن دەپ ناله قىلدىم زار ـ زار.

ھەق ياراتمىش ھۆسنىدە تەنها سېنى، يوقدۇر يەنە،
بىر كۆرۈپ ھەيرەتتە قالىپ يىغلادىم گىريانۇ زار.

سېنىڭ زاتىڭ سوراغ ئىلەپكى بىلدىم ئۇشبۇ ھالەتدە،
كۆيدۈرۈپ جانلارنى ئاندە قىلما مۇنچە ئىنتىزار.

قاسىرىينىڭ دەردى كۆپدۇر ئىشقىڭدە، ئەي ياربم،
دەردمەنلەرگە نەزەر قىل ئاچ كۆزۈڭ بول ھوشيار.

تەئرىپى مەھبۇب ھەققىندە

ئەجايىب نازەنىن كۆردۈم يۈزىدۇر رەۋنەقى گۈلزار،
قەمەر تەلئەت، پەرىشتە خۇي، فەرى فەيكەرۇ گۈل رۇخسار.

تىشىدۇر يۈنچى ياگەۋھەر، سۆزىدۇر شەھد ياشەككەر،
كى ئاغزى چەشمەئى كەۋسەر بەھىشتى تەھتەھەل ئەنھار.

بويى بىر دەستەئى گۈلدۇر، سۆزى گوياكى بۈلبۈلدۇر،
جەھان خەلقى ئاڭا قۇلدۇر، ھەمە خۇشرۇيى خىزمەتكار.

لەبى ياقۇتۇ مەرجاندۇر، يۈزى خۇرشىدى تاباندۇر،
قەدى سەرۋى خرامانىدۇر، يۈرۈشى كىبكى خۇش رەفتار.

تولۇن ئايدەك يۈزى رەۋشەن، لەبى غۇنچە، يۈزى گۈلشەن،
كۆزى ئاھۇيى جادۇدۇر، ئەجەب مەككارەئى ئەييار.

ئانىڭ باشىدىن ئاياغى خۇب، ئەجايىب نازەنىن مەھبۇب،
نە ئەلدە تاقەتى دىل خۇب، نە ئاندە رەھمى يوق خۇنخار.

نىگارا، قىلماغىل زايىئ، ئاڭا جانۇ دىلىم تابىئ،
خۇدايا بولماسۇن شايىئ، ھەمە ئالەمغە بۇ ئەسرار.

كېچىپ جانۇ جەھانىمدىن بولۇپ ئاجىز كەلامىمدىن،
تالىب سۆزلەر زەبانىمدىن سېنى دەپ ھالەتىم دىشۇار.

قاسىرىي ئېرۇر ھەم سەن خۇداغا بەندە پەرمانسەن،
پىدا قىل يار ئۈچۈن جان سەنكى ئايتىپ مەن غەزەل بىسيار.

جۇدالىق ھەققىندە

نەكۇن ئىدىكى جۇدالىق كېلىپ باسىپ تۇرادۇر،
ئوتى دىلىمدە قىزىق شۇئله ئورۇپ كۆيۈپ تۇرادۇر.

جۇدالىق ئوتىدا، ياربم، قاچانغىچە كۆيۈرمەن،
يۈرەك جەراھەتىدىن قان چىقىپ ئاقىپ تۇرادۇر.

جۇدالىق ئوتىدە كۆيمەسدە بىلمەدىم دەردىن،
ئەجەبكى دەرد تولا دولقۇنۇپ كېلىپ تۇرادۇر.

جۇدالىق ئوتىغە تاقەت قىلىشقا يوق ئىمكان،
نىچۈككى ئەقلۇ ھۇشۇم چۆرگۈلۈپ ئازىپ تۇرادۇر.

فىراق ئوتىدا كەنئان نە كۇنگە بولدى دۇچار،
تېنىمدىكى گوشلارىم سېزىپ قۇرۇپ تۇرادۇر.

بۇگۈندىن ئەرتەگە ئارتۇق جەفاسى بەھەد ئولۇب،
بەيان ئېتەرگە زەبانىم ھارىپ ـ تالىپ تۇرادۇر.

بۇ دەردكە ئۇچراماغانلار ماڭا قىلۇر تەئنەلەر،
جاراھەت ئۇستىغە دەردلەر قوشۇپ قويۇپ تۇرادۇر.

جەھانىنى رەۋشەن ئېتەر كۇنمۇ بىر كېچە ياڭلىغ،
ئىكى كۆزۈمدىكى نۇرۇم سېزىپ تۆگەپ تۇرادۇر.

ئەگەرچە بولسا جۇدالىق مۇساپە چۇن مىڭ يىل،
دىلىم يېقىنكى ھەمىشە بارىپ ـ كېلىپ تۇرادۇر.

كى قەلبىم ئىچرە جەمالىڭ تەسەۋۋۇرى كۆرۈنۇپ،
فىراق ئەلەڭگۈسىدىن جان كۆيۈپ يانىپ تۇرادۇر.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

خۇدا ئۆزۈڭ ياراتىپ ئەمدى نا ئۇمىد قويما،
رەقىبلەرنىم مېنى مارالاپ قاراپ كۈلۈپ تۇرادۇر.

دەۋاسى يوق كېسەلنىڭ خۇدايىمغە يىغلارمەن،
سەماغا دۇئىلە ئاھىم چىقىپ كېتىپ تۇرادۇر.

قاسىرىي لەرزى بېرۇر ئەرشگە سېنىڭ ئاھىڭ،
يەقىنۇ فەتھى نىجادىڭ قاراپ كۈلۈپ تۇرادۇر.

سالامغا جاۋاب قايتمىغان ھەققىندە

مەن جەنابىڭغە قاراپ يازدىم سەلامۇ ھەم پەيام،
تاش كۆڭۈل بولماي سەلامىمغە جەۋاب بەر زۇد ـ زۇد.

ئەمدى مەن ياد ئەتمەيىن نەچچە ئىئراز ئەيلەدىم،
سەبرىگە يوق تاقەتىم بولدى تېنىم لاغەر كەبۇد.

مەندەكى دۇدى فىراقدىن ئەندەكى تۇشسە ساڭا،
كېچە ـ كۈندۈز يىغلار ئەردىڭ دەرقىيامۇ دەرقۇئۇد.

دەردىنى بىدەردلەر بىلمەي چۈن تەماشا ئەيلەشۇر،
مۇبتەلا بولغانىدە يىغلار خۇداغە دەر سۇجۇد.

چۈن خۇدانىڭ رەھمەتىدىن سەن ئەگەر تۇتساڭ ئۇمىد،
دەردمەنلەرگە نەزەرقىل كۆڭلىگە سالغىل رۇقۇد.

دەردۇ ھىجراندىن دىلۇ باغرىم تېنىم بىريان ئولۇپ،
دەشتىدە ئەفغان ئېتەرمەن تۇن ـ سەھەر مىسلىچە ئۇد.

دەردى ھىجراندىن قۇتۇلسام يا قوشۇلسام يارغە،
دەپ ئۇمىد ئەتكەنچە بولدى بۇ مېنىڭ دەردىم فۇزۇد.

نە قىلارىم بىلمەدىم مەجنۇن كەبى ھەيران ئولۇپ،
تۇن سەھەردە يىغلادىم چىقتى دىلىمدىن ئاھ دۇد.

قاسىرىي، سەن سەبر قىل ئەمدى ھەقىنىڭ جەۋابى،
خانىمانىڭغە قوشۇپ رەھمەتكە چۇمدۇرگەي ۋۇدۇد.

مەھبۇبنى ياد قىلىش ھەققىندە

نىگارىمنىڭ ۋىسالىنى دەۋام ياد ئەتكەنىم ياخشى،
جەمالىغە قاراپ، غەملىك دىلىم شاد ئەتكەنىم ياخشى.

جۇدالىقدە تېنىم سۇلدى كۆيۈپ كۆڭلۈم ئەدا بولدى،
مۇرەككەب دەردلەرنىمدىن ئالدىدا داد ئەتكەنىم ياخشى.

بويى مىشكى يۇزى بىر گۇل دىلىم بىرلەن بولۇپمەن قۇل،
يولىدە جان كېرەك بولسا تەسەددۇق قىلغانىم ياخشى.

خانىمدە بار ئەجەب راھەت قولىدا ھەم بەلەن سائەت،
ۋىسالىدا تۇرۇپ دائىم كۆڭلىنى ئالغانىم ياخشى.

بەدەنىدۇر ئەجەب يۇمشاق، مەيدەسى ئېرۇر ئاپئاق،
قۇچاقىغا كىرىپ ئەمدى يۇرەكنى ياقغانىم ياخشى.

خۇلۇقلارى تېخى ئوبدان، كۆڭۈللەرنى ئالۇر چەندان،
تاپىپ ئەمدى گۇزەل يارنى، ھۇزۇردا بولغانىم ياخشى.

ماڭا باقمىل دېدى يارىم ۋەئدەنى قىلۇر دائىم،
ۋەلېكىن كۆڭلىنى ئالىپ، يانىدا تۇرغانىم ياخشى.

قاسىرىي ئاشىقى زارى قالمادى سەبرۇ قەرارى،
ئىشىتمەسە مېنىڭ ئاھىم، بېرىپ ئان ئۆلگەنىم ياخشى.

بىۋەفا دۇنيا ھەققىندە

چەرخى چەپ ۋاژگۇن فەلەكنىڭ دەستىدىن گىريانۇ زار،
سىفلەلەر ھۇرمەتلىك ئولدى، شاھزادە خارۇ زار.

بەختسىزلىك دەردىنى دۇنيادىكى دەۋزەخ دەيۇر،
بولماسۇن دۇنيادا ئىنسان بەختسىزدەك خارۇزار.

بۇ مېنىڭ بەختىم قاچان باشمغە قايتىپ كەلگۇسى،
بەختسىزلىك دەردىدە ياشىم مېنىڭ ئەبرى بەھار.

بەختىدىن قالغان كىشىلەر چارپايغا تەڭ ئەمەس،
چارپايغا بەئزى يەردە ئىززەتۇ ھۇرمەتمۇ بار.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

بەختسىزنىڭ ھەر تۆكىدە بولسا گەر يۈزدىن ئەقىل،
ھېچ ئىشىغە كارغە كەلمەس بولماغۇنچە بەختى بار.

بەختسىزلەر ئادەم ئوغلى بولسامۇ ئادەم ئەمەس،
ھېچ يەردە ئىئتىبار يوق، ھېچ ئىشىدا ئىختىيار.

بەختسىزلىك دەردىگە ئاللاھ ئۆزى قىلسۇن دەۋا،
باشقىدىن ئۇمىد ئۈزۈپ، ھەق ئالدىدا قىل گىريە-زار.

ھەر قاراڭغۇ كېچىنىڭ باردۇر مۇنەۋۋەر كۈندۈزى،
كۈلفەت ئورنىغە [بولۇر] ئەمدى سەئادەت بىشۇمار.

رەنجۇ كۈلفەت كۆرمەگەن كۆرمەس سەئادەت تەختىنى،
بەختىدىن قالغان يۈسۈف بولدى دۇ ئالەم بەختىيار.

يەرگە تۇشسە بىر ئۇرۇغ يۈز دانەلەپ چىققاي ھۈسۈل،
ئەجرىنى كامىل بېرىشكە زۈلجەلالدىن ۋەئدە بار.

ئەي فەلەك ناخشاڭنى تۈز بەختى قارالارگە قارا،
دەردمەنلەرگە دەۋا قىل ئاچ كۆزۈڭ بول ھوشيار.

قاسىرىي، بەختسىزلىك دەردىدىن شىكۋە ئەيلەمە،
باشىڭە بەختىڭ كېلۈر بىر كۈن بولۇرسەن بەختىيار.

دىلبەرنىڭ ۋە فاسىزلىقى ھەققىندە

ئەي ۋەفاسىز دىلبەرىم، بولغىل ئەمان،
ئەتمەس ئەردىم مەن سېنى بۇ خىل گۈمان.

بىرغىنە سەندىن ۋەفانى كۆرمەدىم،
بىر كېچە سەن بىرلە ئەسلا ياتمادىم.

ئون گۈلۈمدىن بىر گۈلۈم ئاچىلمادى،
لەبلەرىم خۇرسەند ئولۇب بىر كۈلمەدى.

مەن فىراقىڭ ئىچرە جان بەردىم بۇ كۈن،
يۈز تۈمەن غەم بىرلە ھەم كەتتىم بۇ كۈن.

ئالمادىڭ بىر بارە ھالىمدىن خەبەر،
باد ئىچرە غەرق ئولان شامۇ سەھەر.

ماڭا قىلدىڭ دۇنيانىڭ ئەيشىن ھەرام،
مەن كېتەر مەن سەن ئەمان بول ۋەسسەلام.

گۈزەل يار ۋەسپىندە

ئۆزەڭ ئىنسانمۇ، ئەي دىلبەر، ۋەيا ئىنسان سىفەت ئايمۇ،
جەھان گۈلزاردا سەندەك يەنە بىر ئۈز تاپىلغايمۇ.

بويۇڭ ئەنبەر لەبىڭ غۇنچە قىياقدۇر كىرفىكىڭ گويا،
قاشىڭ كەمانغە مەفتۇن ئىكەن كۆكدە ياڭى ئايمۇ.

چىكەڭدە سۇنبۇلۇڭ ئوينار قىلىپ چەشمەڭگە كۈندەشلىك،
نە چەشمە بىلمەدىڭ ئەسلا قانى زۇمرەتمۇ يا لايمۇ.

كېچە گەر ئۇيقۇدىن قالسام قىلىپ ئىشقىڭدە مىڭ ئەجرە،
بۇ يارىم ئىلتىفاتىدىن دىلىڭ تورغە ئىلىنغايمۇ.

شەكەر لەفزىڭ ئىشتىمەككە تىلەيمەن شام سەھەر بىر سۆز،
كويۇڭدە ئاھ ئۇرۇپ كۆڭلۈم بېرىپ بىر كۈن ئومۇنغايمۇ.

قەرىلىق ھالغە يەتكەندە

بىئەمەل يۈردۈم كۈلۈپ، ئۆلگەندە ھالىم نە بولۇر،
ئاخىر كېتەرمەن بىر ئۆلۈپ، كۆمگەندە ھالىم نە بولۇر.

نەفسىم ئۈچۈن قىلدىم ھەۋا، جان بولسا بۇ تەندىن جۇدا،
مۇنكىر ـ نەكىر قىلسا سەدا، بىلمەسمە ھالىم نە بولۇر.

ئىمانىم بولسا زەئىف، قىلسا غەزەپ قەھھار شەددىد،
بولسا ئەزاب قەھرى جەددىد بىلمەسمە ھالىم نە بولۇر.

فەزلىگە ئالسا ئول ئەھەد، بەندەم دېسە رەببىم سەمەد،
ئول قۇلھۇۋەللاھۇئەھەد، بىلمەسمە ھالىم نەبولۇر.

ئەفۋە ئەيلەسە زەنبىم غەفۇر، بەرسە نىجاد يەردىن سەبۇر،
بولسا نەسىب جەننەتۇ ھۇر، بىلمەسمە ھالىم نە بولۇر.

ئەبدىلخالىق كېسەل نىمجان ئۆلۈمگە تاپمايىن دەرمان،

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

خۇدانى بىر بىلىپ بەرجان بىلمەسمە هالىم نە بولۇر.

* *

بىر نىگاھ بىرلە كۆزۈڭنى،
جانىمغە فەيكان ئەيلەدىڭ،
نە ئەجەپ فەيكانكى بۇ،

باغرىمنى قان ـ قان ئەيلەدىڭ.
دەپتىمەن قاشىڭ كۆرۈپ
قالغاچ قاناتىن قاقتىمۇ.
.....
.....
(ئاياغ بەتلەر پەرسۇدە بولغان)

قاسىرىيدىن قالدۇرۇلغان ئەسلىمىلەر

بىزنىڭ ئائىلىمىز قازى نەسەبلىك ئائىلە. بىرقانچە ئەۋلاد قازىلىق مەرتىۋىسىدە بولۇپ مۆھۈردار بولغان.

يۇرتىمىز قوشتاغدىن چىققان نامدار كىشىلەرنىڭ ئەۋۋىلى ـــ ئىسكەندەر ئاخۇنۇمدۇر. ئىسكەندەر ئاخۇنۇم ئىسمائىل هاجىنىڭ ئاتىسى بولۇپ، مېنىڭ ئۇستازىم بولىدۇ. ئۇنىڭ ئائىلىسى هال ـ كۈنى ياخشى، باي ئائىلە ئىدى، ئىسمائىل هاجى ئۇنىڭ يالغۇز ئوغلىدۇر. ئىسمائىل هاجى شائىرلىقتا ماهىر، ئىملاسى چىرايلىق ئادەم ئىدى. تولاراق پارس، ئەرەب تىللىرىدا ئەسەر يازاتتى، تۈركىي تىلدا يازغانلىرىمۇ ئاز ئەمەس. ئىشقىلىپ ئىسمائىل هاجىمنىڭ ئەشئارچىلىق بىلەن ئۆتكەن ۋاقتى ناهايىتى ئۇزۇن بولۇپ، شېئىر يازمايدىغان كۈنى يوق ئىدى، هەر كۈنى ۋەرەق ـ ۋەرەق شېئىر يېزىپ كۆچۈرەتتى. مەن ياش ۋاقتىمدا ئۇنىڭ قولىيازمىلىرىنىڭ چوڭ سېۋەتلەردە لىق تۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆرگەن. بىزنىڭ ئۆيىدىمۇ ئۇنىڭ نۇرغۇن شېئىر يازمىلىرى بار ئىدى (كېيىنكى كۈنلەردە تاپشۇرۇۋىشنامىلەر بىلەن قوشۇپ هەممىنى بېرىۋەتكەن).

ئىسمائىل هاجىم هىجرىيە 1298 (مىلادىيە 1881) ـ يىلى قوشتاغ ئىسمىسىلاهىتا تۇغۇلغان. 1950 ـ يىلى كۈزدە ـــ قوناق ئالغان مەزگىلدە ئۆلۈپ كەتكەن. ئۇ چاغدا بىز مۆھۈردارلارنىڭ ناهىيىگە مۆھۈرلەرنى تاپشۇرۇپ بېرىشكە يىغقانىدى.

يىغىن بولغان كۈنى هاجىمنىڭ ئۆلۈپ كەتكەنلىك خەۋىرىنى ئاڭلىدۇق. ناهىيىدىن قايتىپ چىقىپ فاتىهەگە باردۇق. ئۇ 1946 ـ يىلى: «پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ يېشىدىن ئۆتۈپ كەتتىم، ئەمدى كەتسەم بولاتتى» دېگەن گەپنى قىلغان. 1918 ـ يىلى هىندىستان يولى ئارقىلىق هەج قىلغىلى بارغان، هەجنى تۇغۇتىپ تۇركىيە ئارقىلىق قايتىپ كەلگەن. شېئىر شىسەينىڭ ۋاقتىدا يېڭى مائارىپقا ئىشتىراك قىلىپ، ئىسمىسىلاهىتا ئىككى سىنىپلىق مەكتەپ ئاچقان. هاجىم ئۆزى تىل ۋە هېساب پەنلىرى بويىچە دەرسلىك تۈزۈپ، ئۆزى دەرس ئۆتكەن. ئۆزى مەكتەپ مارشى يېزىپ ئاهاڭغا سالدۇرۇپ، ئوقۇغۇچىلارنى مەكتەپكە كېلىش ۋە مەكتەپتىن قايتىش ۋاقتىدا بۇ مارشنى ئوقۇشقا تەشكىللىگەن. ئۇ تۈزگەن دەرسلىك مەزمۇنلىرى ناهايىتى قىزىقارلىق ۋە جانلىق بولۇپ، ئوقۇغۇچىلارغا بەكمۇ مۇۋاپىق كەلگەن. ئۇ دەرسلىكلەر يۇقىرىدىن كەلگەن مۇپەتتىشلەرگە بەك ياراپ كەتكەچكە، ئۇلار هاجىمنى كۆچۈرۈپ ئېلىپ كەتكەن. ئاشۇنداق قىزغىنلىقىغا ئاساسەن هاجىم (ئاقارتىش يىللىرىدا) بىر مەزگىل قوشتاغ رايونلۇق ئۇيغۇر ئۇيۇشمىسىنىڭ مۇدىرى بولۇپ ئىشلىگەن.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

ئۇ ئوتتۇرا بوي، بۇغداي ئۆڭ، كۆزى چوڭقۇرراق، چاچ ـ ساقاللىرى قويۇق، جۇغى ئورۇق كىشى ئىدى. سەللە بىلەن ئۇزۇن يەكتەك كىيىپ يۈرەتتى. تىلى سەل ئېغىر، ئىلتىپاتى كەڭ، كىشىلەرگە مېھرىبان، مېھماندوستلۇقتا ئالاھىدە تەسىرگە ئىگە ئىدى.

ھاجىم ئاۋۋال بوۋام كەنجى قازىدا، كېيىن سانجۇدا ئىكرامىددىن دامۇللا ھاجىمدا، گۇمىدا ئابدۇجەلىل دامۇللاھاجىمدا، قاغىلىقتا تەجەللىي ھەزرىتىمدە ئوقۇغان. ئۇ ئىككىنچى قېتىم ھەجگە تەييارلانغان چاغدا تەجەللىي ھەزرىتىمنىڭ مەسلىھەت بېرىشى بىلەن سەپەرنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، ھەجگە ئاتىغان پۇل ـ مال‌لىرىنى يېتىم ـ ئاجىزلارنىڭ ئائىلىلىرىگە بېرىۋەتكەن. ئۇنىڭ بىرلا پەرزەنتى بولۇپ، قىز ئىدى. شۇڭا، بۇ قىزىدىن بولغان نەۋرىسى ـــ مۇللا خېنىمنى بالىچىلاپ بېقىۋالغان. مۇللا خېنىم ھاجىمنىڭ ھۇزۇرىدا تەربىيىلىنىپ، دادىسىنىڭ تەسىرىدە بەزى شېئىرلارنى يازغان. شۇڭا، ئىسمائىل ھاجىم بۇ قىزىغا جېنىدىنمۇ بەك ئامراق ئىدى.

مۇللا خېنىم تۇنجى نىكاھىدا ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىغاندىن كېيىن، ئىسمائىل ھاجىم ئۇنى تەجەللىي ھەزرىتىمنىڭ جىيەن ئوغلى (تەجەللىينىڭ بىر تۇغقان ئىنىسى نەسىرىددىن خانىنىڭ ئوغلى) مۇقەددەسخانغا ياتلىق قىلغان. مۇللا خېنىم ئۇنىڭدىن بىرقانچە پەرزەنتلىك بولغان.

تەجەللىي ھەزرىتىمنىڭ قوشتاغقا ئورۇنلىشىشى 1919 ـ يىلىنىڭ بېشىدىراق بولغان ئىش. ھەزرىتىمنىڭ قاغىلىقتىكى تۇرمۇشى ۋە ئىلمىي پائالىيەتلىرى كۆڭۈلسىز تەسىرلەرگە ئۇچرىغاچقا، جانابي ئابدۇجەلىل دامۇللا ھاجىمنىڭ تەشەببۇسلىرى ۋە خىزمەتلىرى بىلەن ھازىرقى قوشتاغ ئىسمىسلاھ كەنتىنىڭ يېنىدىكى كىلىياڭ دەريا‌سى بويىغا ـــ كۆھتام دېگەن يەرگە ئۆي ـ ماكان سېلىپ ئورۇنلاشقان (ئۇ ئۆيلەر ھازىرمۇ بار). ئۇ يەردە ئالتە ـ يەتتە يىلچە ئولتۇرغان. كېيىن قاغىلىقتىكى ئەھلى سالاھلارنىڭ دەۋىتى بىلەن قاغىلىققا يېنىپ كەتكەن. تەجەللىي ھەزرىتىم مىلادىيە 1920 ـ يىللارنىڭ ئاخىرلىرىدا قاغىلىقتا قازا تاپتى.

تەجەللىي ھەزرىتىمنىڭ ئىككى ئوغۇل پەرزەنتى بولغان، چوڭ ئوغلى ئەبۇلھۇداخان، كىچىك ئوغلى نۇرۇلھۇداخاندۇر. ئەبۇلھۇداخانىنىڭ ئەۋلادى سەييىد قۇتبىددىنخان (ھازىر ھايات بار)، نۇرۇلھۇداخانىنىڭ بالىلىرى ئەينۇلھۇداخان، شەمئۇلھۇداخان دەپ ئاتىلاتتى.

شائىر مۇھەممەد رەسۇل (شەۋقىي) جامائەت ئارىسىدا ئابدۇرۇسۇل ئاخۇنۇم دېيىلەتتى. قوشتاغنىڭ شاۋ مەھەللىسىدىن. ئۇ خېلى بۇرۇن يەكەنگە كۆچۈپ كەتكەن. ئۆزى ھەم شائىر، ھەم تېۋىپ، ئالىم ئادەم ئىدى. ئۇنىڭ بىر قىز، ئىككى ئوغلى بار ئىدى. چوڭ ئوغلىنىڭ ئىسمى ئېلى ئاخۇنۇم، كىچىكىنىڭ ئىسمى ئىبراھىم ئاخۇنۇم ئىدى. قىزىنىڭ ئىسمى قۇرەيشخان بولۇپ، ھازىر گۇمادا بارىدا بار ئىمىش. ئىككى ئوغلى تامغا ئويۇش ھۇنىرى بىلەن جان باقىدۇ. شائىر ئۆزىنىڭ ئەدەبىي ئىسمىنى ئېھتىمال ئۆز يۇرتىنىڭ نامى بىلەن «شافىي» دەپ ئاتىغان بولۇشىمۇ ياكى «شەۋقىي» دەپ ئاتىغان بولۇشىمۇ مۇمكىن. ئۇنىڭ ئەسەرلىرى بۇ يەردە ئەمەس، يەكەندە. بالىلىرىنىڭ قولىدا قالغانلىقى ئېھتىمال.

كىلىياڭ ھاپىز ئاخۇنۇم (ھافىز ئاخۇنۇم) كىلىياڭنىڭ باش مۇدەررىسى بولۇپ، ئىبراھىم ھاجىمنىڭ ئوغلى ئىدى. كەسپىي مۇدەررىسلىك قىلغان، ئەمما شائىرلىققا مەيلى يۇقىرى ئىدى.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ئىلمىي ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى
ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
ئۇيغۇر كىتاب توری

تەبىئىتى خۇشخۇي، يازغان ۋە ئوقۇغان شېئىرلىرى كۆپ، خەلق ئارىسىدا ھۆرمەتلىك ۋە تەسىرلىك كىشى ئىدى. ئۇ 1945 ـ يىلى ۋاپات بولغان. ھاپىز ئاخۇنۇمنىڭ بالىسى ئابدۇلمەجىت ھاجىم ئۇرۇمچىدە ئاپتونوم رايونلۇق ئۇيغۇر تېبابەت دوختۇرخانىسىدا ئىشلەيدۇ. ئاخۇنۇمنىڭ ئىلمىي نەرسىلىرى ئاشۇ ئوغلىنىڭ قولىدا بار.

تۆمۈر ھاجىم ـ قوشتاغنىڭ ئاۋۇت مەھەللىسىدىن. مۇدەررىس، ئالىم، شائىر كىشى ئىدى. جامائەت ئارىسىدا مۇفتى ھاجىم دەپىلەتتى. ئۇ بۇنىڭ ئەسەرلىرى ئوغلى ئابدۇللاخان دىمىن (ئابدۇللا تۆمۈرھاجى)نىڭ قولىدا بار. بۇ ئوغۇل ئۆز ۋاقتىدا قاغىلىققا كۆچۈپ كەتكەن (قاغىلىق دۆڭ مەسچىت تەۋەسىدە). تۆمۈر ھاجىمنىڭ ئۆز قەلىمى بىلەن يازغان ئىككى كۆپلەت مەسنەۋىسى بىلەن ئىسمائىل ھاجىمنىڭ ئۇنىڭغا (تۆمۈرھاجىغا) يازغان بىر پارچە شېئىرى مېنىڭ قولۇمدا ساقلانغان. بۇنى كۆچۈرۈپ يازدىم، بىلگەيلەر.

تۆمۈرھاجى

ئىسمائىل ھاجىمنىڭ تۆمۈر ھاجىمغا يازمىشى

يۈرەك باغرىم كەباب ئولدى يولۇڭدە ئىنتىزارلىقدىن،
ۋارىس ئولدۇڭ نەفلىنى بەرگۈ نىھال،

نىگارىم مەيل قىلمايسەن غېرىبنى بېۋەفالىقدىن.
ئۆتكۈز ئۇمرۇڭنى تەرەبدە سەرخۇشى.

سۆزۈڭ شېرىن شەكەر ياڭلىغ، دىلىڭ تاشدەك ئەجەب قاتتىغ،
مىھرىبانا، ئارەزىڭ قىلمىش خەيال،

ئونۇتۇپ تاشلادىڭ بىزنى، بولۇپ قاشىڭدەكى تاتلىغ.
دوستۇڭ ئىسمائىل ئولغايمۇ خۇشى.

تەلپىنۈر تۇتى سىفەت كۆڭلۈم قۇشى،
قىل تەجەللىي، قادىرا، فەزلىڭ بىلە،

سەير ئېتىپ تا بولسا ئەندەك سەرخۇشى.
تا تۆمۈردىن كەتسۇ غەم، بولسۇن خۇشى.

بۇ ئۇمىدىم بىرلە ھەريان ئىزلەدىم،
مىڭ ئۇچ يۈز قىرىق ئىكى تەئرىخدۇر،

دەشتىدە مەجنۇن كەبى لەيلى خۇشى.
[ماھى] زۇلھەججەدە بولمىش بۇ رەقەم.

دەشتۇ تاغ قوشتاغدىن گويا غەزال،
خەتىم قىل، ئىسمائىل، ئۇشبۇ نەزمنى،

نافەدەك ئەيلەر دىماغىمنى خۇشى.
دېدى ھەق ئانداغكى نۇنۇ ۋەل قەلەم.

(نەشرگە تەييارلىغۇچى خوتەن ۋىلايەتلىك قەدىمكى ئەسەرلەر ئىشخانىسىنىڭ پېنسىيونېرى)